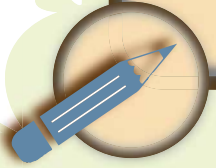

י'לטמטט טא יטוקיה ס'גולט קז ליה לטטקז ותז 'לטלז לטוקז וזא, ס'גולטיט טוטגיה
טאז ללוזט יגולטי קז טוטטואט טוטגיה, טא 'ס'גולטי וזגט ס'קזאמ טוטטולטט טא ל'טמטט זקז
'קאלו, לטקז סקוז לז קאלו, סז קז ס'גולטו טוקזט טא ה'טטטט טספול ל'טמט וזגט 'ז

(; 'טוטטוא ללוזט יגולטי, ס'לטמטקז
וטמט) 'ללוזט יגולטי קז טוטטוא טוטגיה, קז טוטטט וזגט וז 'קז טוטטקז וזא, ס'גולטיט
(טוטטיט סוטטט טוטגיה, לוזו ט'טו 'טוטט) טוטטקז טוטטטו טוטטוא טוטגיה, חוקז וזגט טז
'קאלו, וזגטמט זטקז ס'זמט לטוקז ס'גולטיט ולזט ס'קזאמ טוטטקז טוטטולטט י'חוקז וזגט 'ז

כ'אל/ס: גלות, נדודים ותקווה לגאולה

שיר נדודים:

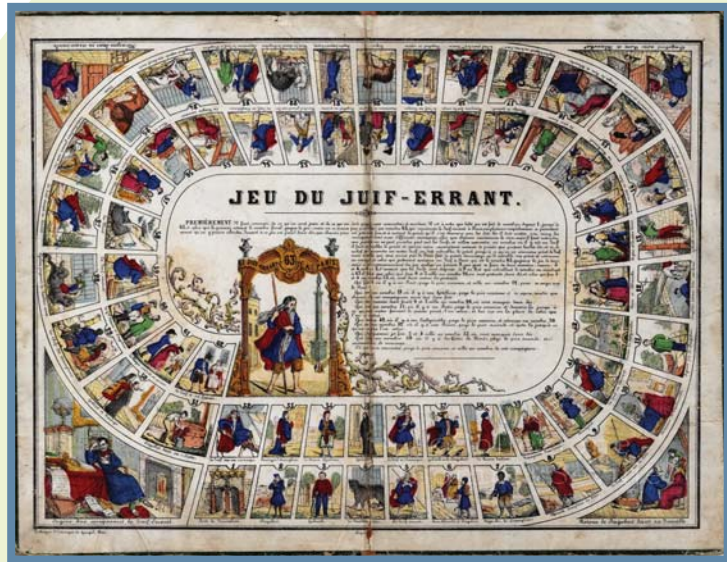

א. האם השיר שמח או עצוב, לפי דעתכם? הסבירו למה.
ב. האם נדודים הם בחירה או חוסר ברירה?
נסו לחשוב, מדוע הדמות בשיר נודדת ממקום למקום?
ג. לפי השיר ולפי דעתכם, מה טוב בנדודים ממקום למקום, ולעומת זאת, מה הם הקשיים בנדודים?

קיבוץ גלויות

צ'לבי

משחק הקופסה הזה בן כמעט מאתיים שנה. באמצעו כתוב בצרפתית 'משחק היהודי הנווד', אבל הוא אינו משחק ליהודים, כי אם מבוסס על ספר בשם 'היהודי הנווד' (ומתבר הספר נוצרי). מהלך המשחק: על השחקנים לעבור דרך המשבצות עד שהם מגיעים לעיר פריז (המשבצת הגדולה שבאמצע).

א. מדוע, לדעתכם, נבחרה פריז ל'יעד' של היהודי הנווד, ולא ארץ ישראל או ירושלים?
 באיזה מקום אתם הייתם בוחרים? מדוע?
 ב. מה המסר של המשחק, לדעתכם, והאם הוא חיובי או שלילי? נמקו.

לפני יותר מ־2,500 שנה התקיימה ממלכה יהודית בארץ ישראל. מרכזת של הממלכה היה ירושלים, ובליבה - המקדש. בעקבות חורבן בית המקדש הראשון, ולאחר מכן חורבן בית המקדש השני, היישוב היהודי בארץ נעשה קטן מאוד כי מרבית היהודים נאלצו לעזוב את הארץ. מציאות החיים של העם היהודי מאותו הזמן ועד לימי ראשית הציונות מכונה 'גלות'. גלות היא עקירה (למשל, של עם מארצו) ואיבוד העצמאות. היהודים שיצאו לגלות התפצלו לקהילות, ורבים מהם נאלצו לנדוד מארץ לארץ. הנודדים נכפו עליהם (ישירות - אם גירשו אותם, ובעקיפין - בשל יחס עוין). במהלך כל מסעות הנודדים האלה שמרו היהודים על זהותם הייחודית, וברבות השנים הפכו הנודדים לחלק מהזהות של היהודים. כך נוצר הכינוי והדימוי 'היהודי הנווד'. בגלות הצליחו היהודים לשמור על הזהות הייחודית שלהם גם מכוח הקהילתיות והשמירה על המסורת, אבל גם בשל היחס העוין (הרע) של הסובבים אותם. תוך כדי הנודדים בגולה שמרו היהודים על התקווה שיום יבוא והם ישובו לארץ לישראל לחיות בה לעד.

בקום המדינה מנתה אוכלוסיית ישראל כ־650 אלף יהודים. כשנה לאחר מכן הגיע מספר התושבים היהודים במדינה למיליון תושבים! לכבוד כך חגגו את 'יום קיבוץ הגלויות', יום שחוגגים בו את שיבת היהודים ארצה מכל הארצות שחיו בהן.

א.נסו לשער, מה היו הרגשות שליוו את החוגגים?
 ב. כיום אין חוגגים את 'יום קיבוץ הגלויות'. מה דעתכם על כך?
 ג. האם אתם מכירים אנשים שעלו ארצה? אם כן, כיצד הם עלו - ברגל? ואולי בדרך אחרת?
 האם הם עלו לבד, בעצמם, או כחלק מקבוצה? האם הם היו חלק מעלייה גדולה?

תקופה ארוכה מההיסטוריה היה עם ישראל בגלות, מחוץ לארצו, מנותק מאדמתו וחסר יכולת לקיים ממלכה עצמאית.

השאיפה והתקווה שעם ישראל ישוב ארצה מכל הגלויות נקראת 'קיבוץ גלויות', וכך גם מכונה האמונה היהודית-הדתית ולפיה ה' יקבץ את עם ישראל מכל רחבי העולם. וכך נכתב בספר דברים:

וְשָׁב ה' אֱלֹהֵינוּ אֶת שְׁבוּתֵנוּ וְרָחֵם וְשָׁב וְקִבְּצָנוּ מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר הִפִּיצָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ שָׁמָּה. אִם יִהְיֶה נִדְחָךְ בְּקִצֵּה הַשָּׂמַיִם מִשָּׁם יִקְבְּצֶנּוּ ה' אֱלֹהֵינוּ וּמִשָּׁם יִשְׁחָרְךָ.

(דברים פרק ל, פסוקים ג-ד)

במשך תקופה הגלות הארוכה באה לידי ביטוי התקווה לקיבוץ הגלויות בדרכים מדרכים שונות, ובהן תפילות, פיוטים ושירים. כך, למשל, נאמר בתפילת שמונה עשרה:

"תִּקַּע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל לְחֵירוֹתֵנוּ וְשֵׂא נֶס לְקִבְּץ גְּלוּיֹתֵינוּ וְקִבְּצֵנוּ יַחַד מִהֲרָה מֵאֲרָבַע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ לְאַרְצֵנוּ".

כרור מהפסוקים ומהתפילות שהכוננה היא שקיבוץ הגלויות יהיה תהליך על־טבעי, שה' יאסוף את כל היהודים מרחבי העולם ויביא אותם ארצה בדרך פלא. ובכל זאת, בתפילה הזאת המילה 'נס' אין כוונתה דבר פלאי אלא דגל או שלט שמניפים אל על כדי לאגוד את כולם סביבו. אותו נס או דגל מופיע גם בשירו של חיים נחמן ביאליק, 'למתנדבים בעם'. ואולם כאן היהודים מרימים בעצמם את הדגל ומקבצים בעצמם את אחיהם המפוזרים ברחבי כל העולם:

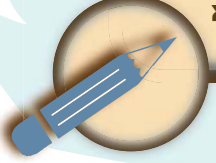
הָבָה נִלְקָטוּ, לְאַחַדִּים נִאָּגְרָה, וְעַל נֶס בְּיוֹם חִילָנוּ נִרְיָמָה; וְיִלְקָטוּ אֵלֵינוּ מִקְדָּם עַד־יָם חֵיל גָּדוֹל לְעִזְרַת הָעָם!	מילון לשיר של ביאליק: נִאָּגְרָה - נאסף יֹם חִילָנוּ - יום כוחנו נִרְיָמָה - נרים וְיִלְקָטוּ - יאספו מִקְדָּם עַד־יָם - ממזרח עד מערב
---	---

׳סיקישט צו לופסט צו סטען
טוואנטשן טוואנטשן זא טאלד צוטעק סעק וווארטן ׳זו צוטעאן סעגד הדיקע טעאד סילטעט זא זעשטן ׳ז

׳טופסטן טוואנטשן צוטעק סולעט וויאמט
געאונטן גלאד לאמירען סיגלעט ווי סט עאטן גלענד טעמטעט חזלט טיט טשו חססט טענד טעמט
חזלט טיט טעט געזעשטן אנט ווט טעט: סעקעט טעק, ווא גע, יטעט טעמטעט צו טעמט טעק לוי ודעט
׳סעמטעט טעמטעט צו טעמט ׳ז

- ׳טעמטעט צו טעמטעט ווא טעמטעט אואעק ופז-
- געמטעטעט טעק טשו טעמטעט וואק-
- געמטעט, וואט-
- טעמטעט, סעקעט טעמטעט וולטן ׳זא

פגשת בתיאוס: העפלה וחוק השבות

השיר 'נאום תשובה לרב חובל איטלקי לאחר ליל הורדה':

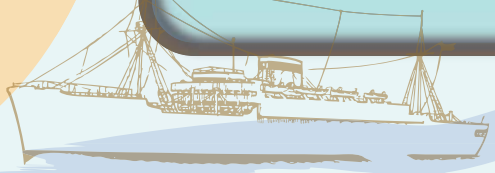

השיר מתאר הגעה של ספינת מעפילים - עולים בדרך לא חוקית - לחוף נהרייה. האזינו לשיר והביטו בתמונת ספינת המעפילים (זו אינה אותה ספינה המתוארת בשיר).

קיבוץ גלויות

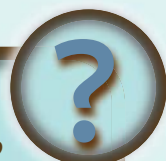

- איך הספינה נראית לכם, האם היא חזקה מספיק? האם יש בה מקום לכל הנוסעים?
- לפי השיר, מהן הסכנות שעמדו לפני המעפילים?
- נסו לדמיין, מה הרגישו העולים לארץ ישראל בעת ההפלגה בלב ים? מה הרגישו כשהגיעו בשלום לארץ ישראל?
- השיר מודה לרב החובל האיטלקי שהוביל את הספינה. האם הייתם מסכנים את חייכם לשם הצלת בני עם אחר?

הכרוז הזה הופיע בעיתון 'החומה' בארץ ישראל שנה לפני קום המדינה. נראים בו תמונה של ספינת מעפילים וכיתוב המעודד את כולם לתמוך בהעפלה (עלייה בלתי חוקית).

קראו את שלוש השורות האחרונות המפרטות שלוש סיבות מדוע ההעפלה מוצדקת וחשובה.

א. הכרוז מעודד את קוראיו לעבור על החוק. האם, לדעתכם, יש מצבים שבהם נכון לעבור על החוק?

ב. האם נתקלתם פעם בחוק שחשבתם שאינו הוגן? מה עשיתם?

ג. אילו התלבטויות היו ודאי ליהודי בגולה טרם עלייתו על ספינת מעפילים? מהם היתרונות והחסרונות בהעפלה?

'העפלה' היא כינוי לעלייה בלתי חוקית לארץ ישראל שלפני קום המדינה. המעפילים הגיעו מאירופה דרך הים באוניות, ומאמצות ערב דרך היבשה.

ההעפלה התרחשה בעת השלטון התורכי בארץ ישראל אשר אסר על עליית יהודים במשך תקופה ארוכה, וגם בתקופת השלטון הבריטי בארץ ישראל, אשר התיר עלייה למספר מוגבל של יהודים.

כשעלה היטלר לשלטון בגרמניה, יהודים רבים באירופה ביקשו לעלות ארצה כדי להימלט מרדיפות היהודים. כשפרצה מלחמת העולם השנייה ואיתה השואה, היה צורך דחוף להעלות יהודים רבים ארצה, אך בדיק בשנה זו הבריטים הגבילו עוד יותר את העלייה. בתקופה הזאת ההעפלה הפכה למאבק מדיני, וארגונים בתוך ארץ ישראל ובקרב יהודי העולם פעלו להביא יהודים לארץ גם נגד החוק. העלייה הזאת מכונה 'עלייה ב'.'

אומנם בתחילה התנגדו דוד בן גוריון ומנהיגים יהודים אחרים לעלייה שאינה חוקית, אולם בתקופת השואה כמעט כל היישוב היהודי בארץ התגייס לעזור להעפלה, וכן לאחר השואה, בניסיון להציל את שארית הפלטה (את היהודים ששרדו את השואה), כמו שמתואר בכרוז בעמוד הקודם.

המעפילים עברו מסע קשה ומפחיד: הספינות היו צפופות מאוד, וזה הגביר את סכנת הטביעה ואת סכנת ההידבקות במחלות בין הנוסעים. גם לעולים דרך היבשה חיו סכנות רבות בדרך.

רק חלק מהעולים הצליחו לבסוף להגיע לארץ ולהתחיל את חייהם החדשים בישראל. רוב העולים הבלתי חוקיים שנתפסו בידי הבריטים הוחזרו לארץ מוצאם או הוכנסו למחנות מעצר.

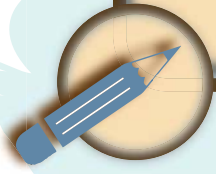
בשנת 1948, עם קום המדינה, שערי העלייה לארץ נפתחו וכל יהודי העולם יכלו לעלות ארצה בתוקף מגילת העצמאות: "מדינת ישראל תהא פתוחה לעלייה יהודית ולקיוץ גלויות", ובשנת 1950 נחקק חוק השבות הקובע כי כל יהודי זכאי לעלות ארצה.

'טובים טובים וקצת חמץ' הוגשגשג ומלכו יטעט סדטטטט טא ואלט טח
 'טובטט טטטט טטטטט 'לטטט טטטטט טח 'טטטטט טטטטט טטטטט טטטטט טטטטט טטטטט
 'טטטט טטטטט וקחח טטטטט טטטטט טטטטט טטטטט טטטטט טטטטט טטטטט טטטטט טטטטט

- זטטטט טטטטט טטטטט טטטטט
 - זקא טטטטט טטטטט טטטטט
 - זטטטט טטטטט טטטטט טטטטט
- טטטטט טטטטט טטטטט טטטטט טטטטט טטטטט טטטטט טטטטט טטטטט טטטטט טטטטט

כגטת כח/ק: מבצעי עלייה

'שיר השיירה':

- א. אילו מקומות מחוץ לארץ ישראל זכרים בשיר? אילו מקומות בישראל זכרים בשיר?
- ב. אילו קשיים עולים בשיר?
- ג. אילו תחושות השיר מעורר?
- ד. השיר משתמש בדימוי השיירה לתאר את העלייה לישראל. נסו לחשוב על דימוי נוסף.

קיבוץ גלילות

לפניכם תמונה של עולים במטוס מאתיופיה לארץ ישראל.

צילום: נתן אלפרט, לע"מ

- א. במה שונה המטוס הזה ממטוסי נוסעים אחרים? איך האנשים יושבים? נסו לחשוב למה.
- ב. האם העולים נראים מאושרים, או שמא מודאגים? מה אתם הייתם מרגישים לו הייתם במטוס הזה?
- ג. מאילו מדינות הגיעו בני המשפחות שלכם? מתי הם הגיעו לארץ ואיך?
- ד. ערכו סקר בקרב ילדי הכיתה: מאילו מדינות הגיעו המשפחות שלהם ארצה?

מיד לאחר קום המדינה החלה עלייה המונית מארצות רבות. בתוך כשלוש שנים הגיעו לארץ 684,201 איש, מספר גבוה יותר ממספר כל היהודים שהיו כאן בעת קום המדינה! לאורך ההיסטוריה לא הייתה אף מדינה שהכפילה את מספר תושביה בתוך שנים אחדות ממהגרים שהגיעו מכל רחבי העולם.

רבים מהעולים שהגיעו היו ניצולי שואה מאירופה, ועימם תושבים ממדינות ערב, גם הם פליטים (פליט הוא אדם שנאלץ לעזוב את מולדתו כיוון שנשקפת סכנה לחייו). זאת משום שלאחר קום המדינה נעשו מדינות רבות עוינות כלפי הקהילות היהודיות שחיו בקרבן (עד אז הן חיו שם בשלום ובשלווה). היו קהילות רבות שעלו לישראל כמעט בשלמותן.

גם בשנים שלאחר העלייה הגדולה המשיכו להגיע עולים מרחבי העולם: בשנות השמונים היה גל עלייה גדול מאתיופיה, ובשנות התשעים היה גל עלייה גדול מברית המועצות לשעבר. בחלק מהמקרים מדינת ישראל יזמה מבצעי עלייה מאורגנים בשיתוף פעולה עם שלטונות ארצות המוצא, ושיגרה מטוסים לקחת את העולים. למשל, מבצע מרשים מאוד היה מבצע עזרא ונחמיה. בין השנים 1950-1951 הגיעו כ-125,000 יהודים מעיראק, כמעט כל הקהילה היהודית; מבצע מיוחד נוסף היה מבצע שלמה. בשנת 1991, אחרי שרוב יהודי אתיופיה כבר עלו ארצה, פרצה מלחמת אזרחים באתיופיה והקהילה היהודית שנשארה הייתה בסכנת חיים. במסגרת מבצע שלמה הוטסו ארצה היהודים הנותרים באתיופיה, כ-14,000 איש, בתוך יומיים!

לצד זאת, עולים רבים נתקלו בקשיים ובסכנות בדרכם לארץ ישראל. למרבית יהודי אתיופיה שעלו לפני מבצע שלמה לא הייתה אפשרות לטוס ישר מאתיופיה לישראל. העולים היו צריכים ללכת ברגל לסודאן (מדינה אחרת באזור) הליכה ארוכה ומסוכנת במדבר, ומשם לטוס לישראל. היו מדינות אחרות, כמו ברית המועצות לשעבר (שהיום התפצלה למדינות רבות), שאסרו על תושביהן לצאת מהמדינה ואף הכניסו יהודים לכלא כעונש על פעילות ציונית. הפעילים האלה ישבו בכלא לפעמים שנים רבות, רק בשל רצונם לעלות ארצה. הם נקראים 'אסירי ציון'. רוב אסירי ציון זכו לבסוף להגיע לישראל.

